

Werken met boeken in de klas

Tijdens de Jeugdboekenmaand
én het hele jaar door!

Inhoud

Introductie	4
Leesbeleid: op weg naar een bloeiend leesklimaat in de klas	5
Tijd voor een boek	5
Hoek voor een boek	5
Keuze voor een boek	5
Zichtbaar boek	5
Open boek	6
Kritische leesvaardigheid stimuleren	7
M V X: bewustwording patronen & kritische reflectie	7
Werkvormen	9
Praten over boeken	10
Think-pair-share	10
Matchmaker: praten over stijl en genre	11
Boekdate	12
Promoot eens een boek	12
Boekenbingo / Zoek iemand die...	13
Tekstpuzzel	14
Kringgesprek – methode Chambers	14
Stellingenspel	15
Algemene werkvormen	16
Carrousel	16
Teksttestjes	17
Voorleesbingo	17
Vandaag in de krant	18
Vergeet de context niet!	19
Voorspellend lezen	19
Start in het midden	20
DILIT	20
Kwartet met genres	21

Prenten kijken	22
Woord bij beeld	22
Reisbrochure over prent(en)	22
Wat weet je nog?	23
Juiste volgorde	23
A-B puzzel oefening	23
Technologie in de klas	25
Fakebook	25
Woordwolk met Tagul	25
Kahoot!	26
Vloggen / Booktube	26
Een trailer maken	27
Personages onderzoeken	28
Personages in beeld: kinderen worden illustratoren	28
Paspoort van een hoofdpersoon	29
Rouwadvertentie / dagboekfragment / datingprofiel	29
Hervertellen, 'Door de ogen van...'	30
Karakterkaartjes	31
Creatief/Actief met boeken	32
Ik voel mij...	32
Poster verfilming boek	32
Bewegingsparcours	33
Ontwerp een nieuwe cover	33
Tableau vivant	34
Verhalen die klinken	34
Maak een muur-mind-map	35
Auteur in de kijker	36
Twitterverslag	36
Auteursportret maken	36
Appendix 1a: voorbeeld carrousel 'De Griezels'	37
Appendix 1b: voorbeeld carrousel 'De duik'	38
Appendix 2: voorbeeld bewegingsparcours	39
Appendix 3: Venndiagram rond mannelijke en vrouwelijke dieren	40
Appendix 4: Paspoort van een hoofdpersoon	41

Interessante links	42
Lestips rond een bepaald boek	42
Leesplezier en voorlezen	42
Inspiratie, boekentips & recensies	42
Diversiteit en gender	42
Auteursinformatie	42
Colofon	43

Educatieve handleiding Jeugdboekenmaand

Introductie

Deze educatieve handleiding is speciaal ontwikkeld ter ondersteuning van de Jeugdboekenmaand, maar beperkt zich daar niet toe. Het is de bedoeling dat je als leerkracht met deze algemene leidraad doorheen het hele schooljaar aan de slag kan. Leesplezier staat steeds centraal.

In de handleiding vind je allerlei werkvormen die je kunt inzetten in je klas wanneer je werkt met en rond leesmateriaal. Dat kunnen boeken zijn, maar ook kortere fragmenten, krantenartikels of informatieve teksten die je in de les gebruikt.

De handleiding geeft je een aantal tools in handen om zonder al te veel voorbereiding mee aan de slag te gaan, zowel in het basis- als in het secundair onderwijs. Het zijn werkvormen en didactieken die je op bijna elke tekst kan gaan toepassen. Hier vind je dus geen activiteiten die helemaal opgebouwd zijn rond één bepaald boek. Er zijn heel wat websites waar je concrete opdrachten vindt bij een specifiek boek. Verschillende uitgeverijen van kinder- en jeugdboeken geven zo'n tips op hun website. Voor muzische activiteiten die aansluiten bij een boek dat je wil behandelen in de les, kan je dan weer terecht op Pinterest en een heel aantal leuke blogs van en voor leerkrachten. Achteraan vind je een overzicht van handige educatieve links.

De mogelijkheden van onderstaande werkvormen zijn ruimer: je kiest er één uit die op dat moment in je les past en past hem toe op het boek/de boeken die je wil gebruiken. Deze keuze komt voort uit het idee dat je algemene werkvormen makkelijker naar je eigen hand kan zetten en dat, vanaf je begrijpt hoe ze werken, je ze telkens opnieuw kan inzetten bij verschillende boeken en voor verschillende vakken. De handleiding wil een vlot hanteerbaar werkinstrument zijn. Er is dan ook gekozen om in de bespreking van werkvormen te focussen op praktische stappen en informatie (doelgroep – behoeftes – domein) en niet te sterk uit te weiden over het waarom van de werkvorm en de achterliggende strategieën. Mensen die zich meer willen verdiepen, kunnen terecht bij de volgende hoofdstukken rond leesbeleid en kritische leesvaardigheid.

Leesbeleid: op weg naar een bloeiend leesklimaat in de klas

Leesvaardigheid is een heel belangrijke vaardigheid waar in het onderwijs sterk op ingezet moet worden. Om goede lezers te vormen, is het van groot belang dat leesplezier nooit veraf is. Kinderen en jongeren zouden lezen moeten associëren met iets aangenaams, niet met iets saais of verplichts. Werken met en rond boeken in de klas is een grote stap in de goede richting om aan leesvaardigheid te werken. Maar er zijn nog een aantal belangrijke voorwaarden om tot een bloeiend leesklimaat te komen. De volgende dingen kan je eenvoudig toepassen in je klaspraktijk.

Tijd voor een boek

Het is in de eerste plaats belangrijk dat er tijd vrijgemaakt wordt voor boeken. Schrik er niet voor terug om tijd in te roosteren voor leesmomenten waarop voorgelezen wordt of waarop de kinderen in stilte kunnen lezen. Een kwartiertje per keer is voldoende om een leesattitude te stimuleren en tegelijkertijd rust en structuur te bieden voor de leerlingen. Vergeet ook zeker niet om zelf te lezen tijdens deze momenten, want zien lezen, doet lezen!

Hoek voor een boek

Het leesklimaat in je klas kan je ondersteunen door een centrale leesplek of boekenhoek in te richten. Dat is natuurlijk niet overal vanzelfsprekend, maar zelfs een kleine boekenkast achteraan gevuld met leuke boeken kan wonderen doen. Zo weten kinderen waar ze moeten zijn als ze willen lezen. Een ideale boekenhoek straalt rust en gezelligheid uit en werkt uitnodigend. Zorg er ook voor dat de leesplek zichtbaar is en betrek leerlingen bij de inrichting, zodat het ook echt hun leesplek wordt. Je kunt kinderen bijvoorbeeld zelf boeken laten meebrengen voor in de klasbib of hen affiches laten ontwerpen die het geheel wat aantrekkelijker maken.

Keuze voor een boek

Laat kinderen en jongeren ook boeken lezen die ze zelf kiezen. Door hen de kans te geven om zelf een boek te zoeken en uit te lezen, zal hun motivatie sterk toenemen. Het bevestigt op die manier ook het idee dat lezen iets plezierigs is dat je in de eerste plaats voor jezelf en je eigen ontwikkeling doet.

Verder is het een kwestie van leerlingen keuzevaardig te maken: leer hen kiezen uit het brede aanbod en help hen op weg naar een boekenkeuze die aansluit bij hun interessesfeer. Een handig instrument om hierbij te helpen is de [Boekenzoeker](#).

Om ervoor te zorgen dat iedereen iets naar zijn/haar smaak vindt, is het een goed idee om leerlingen te laten ontdekken welke genres er zijn en wat hen kan aanspreken, eventueel door middel van een quiz of een korte vragenlijst. Of kijk eens bij de werkvormen 'Kwartet met genres' en 'Matchmaker'!

Zichtbaar boek

Het is belangrijk dat boeken altijd en overal zichtbaar zijn. Dingen visualiseren voor kinderen doet wonderen: het wekt hun interesse en maakt van boeken en lezen een evidentie.

- Kinderen moeten boeken kunnen zien. Misschien in een klasbib, misschien vooraan op een tafel of overal doorheen de klas. Je kunt een boek van de week tentoonstellen of kinderen hun favoriete boek laten meebrengen en voorstellen aan elkaar.
- Wees nieuwsgierig en maak nieuwsgierig. Ben je een boek aan het lezen? Vertel er dan over aan je leerlingen. Misschien ken je zelf wel een auteur of illustrator? Laat hen dat weten. Zo trek je het hele gebeuren rond boeken ook open: tekenen en schrijven hebben hier ook een plaats.
- Laat leerlingen een kaartje in het boek steken dat ze gelezen hebben. Hierop schrijven ze waarom het boek een aanrader is en voor wie (bijv.: 'Als je houdt van lachen en van dieren, dan is dit boek perfect voor jou'). Zorg dat de kaartjes er een beetje uitsteken, zo worden kinderen getriggerd om te gaan kijken wat een klasgenoot over het boek heeft geschreven.

Open boek

Ten slotte is het belangrijk dat je een openheid creëert in de klas die leerlingen aanspoort om zichzelf te zijn en hun mening te geven. Het thema van de Jeugdboekenmaand 2017 is 'M|V|X'. Wanneer je thema's zoals gender en identiteit behandelt, is het van belang dat je klascultuur eigenheid aanmoedigt en respectvol is naar iedereen toe.

Je kunt een aantal dingen doen om zo'n open sfeer te bereiken¹:

- Geef als centrale boodschap mee dat iedereen gelijkwaardig is.
- Zorg voor evenwichtig beeld- en lesmateriaal dat de diverse samenleving weerspiegelt.
- Deel de klas telkens in verschillende groepen in, zodat iedereen elkaar beter leert kennen.
- Maak gevoelige thema's bespreekbaar en werk aan kritische (lees)vaardigheid (zie onder).
- Zie diversiteit als een evidentie en niet als een probleem, maar zoek ook manieren om het gesprek over hete hangijzers (zoals homofobie of racisme) aan te gaan.

Wil je graag kijken hoever je staat met het doorbreken van het stereotiepe meisje-jongen beeld? Dan kan je bijvoorbeeld [de checklist beelden van Klasse](#) raadplegen.

Nood aan tips rond genderbewust (les)materiaal? Raadpleeg de [Kijkwijzer – Gender op school](#).

1 Poelman, Kaj (2013). *Er was eens... een regenboog: diversiteit in de klas*, çavaria

Kritische leesvaardigheid stimuleren

M|V|X: bewustwording patronen & kritische reflectie

We leven in een wereld die overspoeld wordt door informatie. Het is dan ook van belang dat je als leerkracht handvaten aanreikt aan je leerlingen om met deze gegevensstroom om te gaan. Een kritische leeshouding aanmoedigen is een belangrijke eerste stap.

Leerlingen moeten zich bewust worden van hoe teksten ontstaan en van de invloed die een auteur kan uitoefenen op ons begrip van de wereld. We kunnen er immers niet onderuit: elk boek, elke tekst en elk artikel is geschreven door iemand met een specifieke wereldvisie. Het doorgeven van zo'n bepaalde ideologie gebeurt dan ook gemakkelijk – en vaak subtiel – via kinderboeken die doordrongen zijn van heersende culturele waarden.

Een tekst is, met andere woorden, nooit neutraal.

Het thema van de Jeugdboekenmaand dit jaar is 'M|V|X'. Het gaat over jongens, meisjes en alles errond. Gender is niet weg te denken uit kinderboeken. De (hoofd)personages in boeken zijn vaak jongens en meisjes, maar ze komen niet even vaak en uitgebreid aan bod. Uit een onderzoek van 2011² blijkt onder andere dat niet meer dan 33 procent van de kinderboeken volwassen vrouwen of vrouwelijke dieren als centraal personage heeft, terwijl volwassen mannen en mannelijke dieren voorkomen in ongeveer 100 procent van de boeken. De jongens zijn verder vaak actieve personages die wel eens stoute dingen doen, terwijl meisjes eerder volgzaam en passief zijn. Zij worden ook meer dan eens opgevoerd als personage dat luistert en braaf haar best doet.

Het is duidelijk: kinderboeken bevatten mannelijke en vrouwelijke stereotypen en kinderen worden hier wel degelijk door beïnvloed. Stap voor stap vormen ze zich een beeld van dé man en dé vrouw. Die beeldvorming wordt wel erg zwart-wit als het kind enkel met boeken in aanraking komt die een uitgesproken traditioneel rolpatroon volgen. Wanneer meisjes bijvoorbeeld aanhoudend lezen over mannelijke ridders, mannelijke wereldleiders en mannelijke wetenschappers, zullen zij sneller geneigd zijn te geloven dat zo'n pad niet voor hen weggelegd is. En voor jongens is het net hetzelfde. In de meeste boeken zijn jongens nog steeds actief, vaak sterk en niet zo gevoelig. Dat beeld valt niet per se samen met elke jongen in jouw klas en dat moeten ze weten.

Het is juist daarom zo belangrijk dat je als leerkracht vanaf het begin werkt aan de bewustmaking van genderstereotypering in boeken en in de wereld. Een kritische leesvaardigheid moet een soort bril worden die leerlingen automatisch opzetten tijdens en na het lezen. Door een tekst kritisch te benaderen, leren kinderen en jongeren om bepaalde patronen op te pikken en (gender)ongelijkheid aan te kaarten. De rol van de leraar bestaat erin de leerling te begeleiden in dat proces. Je moedigt hen in feite aan om verder te gaan dan wat geschreven staat.

Je kunt een aantal richtlijnen volgen wanneer je wil werken aan kritische leesvaardigheid³:

-
- 2 McCabe, J., Fairchild, E., Grauerholz, L., Pescosolido, B., & Tope, D. (2011). Gender in twentieth-century children's books: Patterns of disparity in titles and central characters. *Gender & Society*, 25, 197-226.
 - 3 Lenski, S. (2008). Teaching from a critical Literacy perspective and encouraging social action. In S. Lenski & J. Lewis (Eds.). *Reading success for struggling adolescent learners*. New York: The Guilford Press.

- Hou het doel van de tekst en de intentie van de auteur in je achterhoofd.
 - Onderzoek de manier waarop bepaalde personages afgeschilderd worden.
 - Weet dat elke tekst een bepaalde wereldvisie verbeeldt.
 - Lees de tekst vanuit verschillende standpunten (als vrouw, als man, als Belg,...).
 - Moedig leerlingen aan om een mening te geven over de boodschap van de auteur.
 - Geef leerlingen eventueel de mogelijkheid om in actie te komen en iets te doen.
 - **Stel dingen in vraag, nuanceer en benadruk dat vele meningen naast elkaar bestaan.**
- Dat klinkt misschien allemaal makkelijker gezegd dan gedaan. Een simpele manier om aan die kritische geletterdheid te werken, is door middel van korte vergelijkende studies:
- Geef kinderen de opdracht om in een eenvoudige tabel of venndiagram twee of meer boeken met elkaar te vergelijken wat betreft hoofdpersonages.
 - Je kunt verschillende dingen gaan onderzoeken: het beroep dat mannelijke en vrouwelijke personages uitoefenen in allerlei boeken, het uiterlijk van prinsessen in traditionele en moderne sprookjes, de covers van boeken specifiek uitgegeven voor jongens en meisjes,...
 - Doordat leerlingen nu actief bezig zijn met het opsporen van gender(stereo)typering, wordt het makkelijker om er achteraf een discussie over te houden en leerlingen te vragen hoe ze tegenover bepaalde beslissingen staan.

VOORBEELD: appendix 3 – zie pag. 40

Wanneer je werkt aan kritische geletterdheid en bewustwording van (gender)patronen, werk je automatisch ook aan bepaalde **eindtermen**. Voor het Lager Onderwijs vind je die onder *Mens en Maatschappij*. Voor het Secundair Onderwijs kijk je bij *Socioculturele samenleving*. Ook de eindterm (*Inter)culturele gerichtheid* (Nederlands) kan hier worden afgevinkt.

Werkvormen

De volgende werkvormen zijn geselecteerd omdat ze breed inzetbaar zijn en relatief weinig voorbereiding vereisen. Je kunt ze inzetten bij bijna elk boek of elke tekst en ze wijken nooit te ver af van wat je gelezen hebt. Een groot aantal werkvormen komen voort uit de didactiek NT2 (Nederlands aan Anderstaligen) en zijn daarom geschikt voor gebruik in klassen met een (deels) anderstalig publiek. Ze zijn vaak inherent gedifferentieerd (cfr. Carrousel, DILIT, A-B oefening,...) en de werkvormen rond prentenboeken werken goed met taalzwakkere leerlingen, ook de ouderen.

Bij elke werkvorm krijg je een legende. Daarin vind je meteen voor welke leeftijd de werkvorm geschikt is, het domein waarin je hem kan toepassen en de eventueel bijhorende vaardigheden en wat je ervoor nodig hebt. Wanneer je een activiteit inplant en hoelang je ermee bezig wil zijn, kies je zelf. We kiezen ervoor om geen tijd te zetten op de werkvormen, omdat elke klaspraktijk anders is en je als leerkracht best zelf inschat hoelang iets kan/moet duren.

Bij elke werkvorm krijg je een paar concrete gegevens:

- Domein en/of Vaardigheden: gebaseerd op de eindtermen van het Vlaamse onderwijs
 - Nederlands (vaardigheden: luisteren – lezen – spreken – schrijven – strategieën – taalbeschouwing)
 - Lichamelijke Opvoeding
 - Muzische Vorming (basisonderwijs) of Artistieke Opvoeding (secundair onderwijs)
 - Sociale vaardigheden (basisonderwijs) of sociorelationele ontwikkeling (secundair onderwijs)
 - ICT
- Leeftijd: aangeduid als een continuüm, omdat geen ene klas hetzelfde is en je als leerkracht nog het beste zelf kan inschatten of deze werkvorm haalbaar is voor jouw klas.
- Nodig: de benodigdheden (voor de meeste werkvormen eerder beperkt)

Praten over boeken

Praten over boeken is vaak een belangrijk onderdeel van een activiteit of werkvorm. Het is immers altijd fijn om te peilen naar de verwachtingen van lezers en of die op het einde zijn ingelost. Bij thema's die gevoelig (kunnen) liggen, zoals M|V|X en diversiteit, is het belangrijk om een klassfeer te creëren waarin leerlingen zich gerespecteerd voelen en waarin hun mening gewaardeerd wordt.

Praten over gevoelige onderwerpen ligt niet altijd voor hand. Hieronder vind je een aantal tips om je hierop voor te bereiden:

- Als leraar help je kinderen en jongeren met nadenken. Je vertelt hen niet wat ze moeten denken, maar wel hoe ze dat juist moeten doen. Niemand mag het gevoel krijgen dat zijn of haar mening er niet toe doet of de verkeerde is. Het is vooral belangrijk dat leerlingen het belang van een eigen mening, een gefundeerd perspectief en een diepgaande dialoog inzien. Je overweegt best op voorhand of je als leerkracht je eigen mening verkondigt. Langs de ene kant zou je zo de discussie op gang kunnen trekken en het goede voorbeeld kunnen geven van hoe je op een beschaafde manier je mening kan geven. Langs de andere kant is het belangrijk te beseffen dat kinderen en jongeren heel beïnvloedbaar zijn voor de ideeën van een autoritaire persoon. Denk dus goed na wat je wil doen en hoever je hierin wil gaan.
- Stel samen met je leerlingen een aantal regels op die jullie willen respecteren tijdens groepsdiscussies. Als je ze samen opstelt, zullen leerlingen ook sneller geneigd zijn om deze regels te volgen. Vraag hen tijdens het opstellen ook waarom ze bepaalde dingen belangrijk vinden. Hebben ze het zelf al meegemaakt dat iemand hen bijvoorbeeld brutaal onderbrak? Of voelen ze zich vaak geremd om iets te zeggen uit schrik uitgelachen te worden? Door persoonlijke ervaringen aan de regels vast te hangen, wordt voor iedereen snel duidelijk dat deze regels er zijn voor een reden en dat ze gevolgd moeten worden.
- Benadruk het feit dat er tijdens dergelijke discussies geen sluitend antwoord is. Daar gaan jullie ook niet naar op zoek. Over een bepaald onderwerp bestaan vele standpunten en ieders specifieke achtergrond zorgt voor een andere invulling hiervan. Het gaat om luisteren, onderzoeken, beseffen en respecteren. Niet om weten en verkondigen.
- Stel ouders op de hoogte van onderwerpen waarover jullie het hebben in de klas. Kinderen en jongeren komen niet naar school zonder bagage van thuis. Iedereen krijgt meningen, vooroordelen en standpunten mee in de opvoeding. Zorg er dus voor dat als er gevoelige thema's aan bod komen, ook ouders hierop voorbereid zijn en er met hun kind over kunnen praten. In een ideale wereld kunnen leerlingen thuis dan nog napraten over wat ze hebben gehoord.

Think-pair-share

Een snelle en eenvoudige manier om een gesprek over een tekst te stimuleren heet think-pair-share. Het is ook een vlotte manier om sneller en spontaner reacties te krijgen in de klas na een vraag.

- Stel een vraag en geef een minuut of twee bedenktijd (think)
 - Bv.: Hoe ervaarde je het hoofdpersonage? / Wat verwacht je in het eerste hoofdstuk te lezen?
- Laat de leerlingen hun antwoorden per twee uitwisselen (pair)
- Vraag nu klassikaal een antwoord van leerlingen (share) en laat anderen reageren.

- Het voordeel van deze methodiek is dat je een drempel wegneemt voor kinderen om hun antwoord te delen of mening te geven. Ze hebben immers al met elkaar overlegd en kort kunnen aftoetsen of die andere persoon begrijpt wat ze bedoelen. Daarna een antwoord delen met een grotere groep wordt zo minder beangstigend. Leerlingen zijn ook gemotiveerd om na te denken over een antwoord, omdat ze het nadien sowieso met iemand gaan delen.

Matchmaker: praten over stijl en genre

DOMEIN	Nederlands, sociale vaardigheden/sociorelationele ontwikkeling				
VAARDIGHEDEN	spreken, taalbeschouwing				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	een aantal verschillende teksten opgehangen aan de muur				

- Kies een aantal teksten die verschillen in thema, gevoel of structuur en hang ze op verschillende plaatsen in de klas.
- Leerlingen krijgen een aantal minuten de tijd om de teksten te scannen.
 - Leg hen uit wat ‘scannen’ inhoudt (snel door een tekst lezen, enkel letten op bepaalde kernwoorden en een algemeen idee opdoen van de inhoud en voor wie de tekst is bedoeld) en vraag hen wanneer ze dat in het dagelijkse leven nog doen (bijv.: door een reclameblaadje bladeren om te kijken of er iets interessants tussenstaat).
- Ze moeten een tekst vinden die hun interesse wekt en daar blijven ze dan bij staan.
 - Er mogen maximum 4 leerlingen bij één tekst blijven staan.
- Na een vooraf vastgesteld aantal minuten zeg je hen dat ze bij de tekst moeten gaan staan die hen het interessants lijkt. Normaal staan er nu bij elke tekst een aantal leerlingen.
- In de groepjes waar ze bij staan – per tekst – vragen ze aan elkaar waarom ze bij deze tekst zijn blijven staan (leuk onderwerp – grappig personage – weinig tekst – non-fictie,...) en noteren kernwoorden op een blad papier.
- Je kunt nu klassikaal per groepje overlopen waarom leerlingen voor een specifieke tekst hebben gekozen. Stonden ze allemaal bij de tekst voor dezelfde reden?
- Het wordt zo meteen duidelijk dat lezers verschillende interesses en stijlen hebben en dat er voor ieder wat wils is.

Boekdate

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	spreken, luisteren				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	elke leerling brengt een boek mee, blaadjes om titel en steekwoorden op te noteren				

Zoals een speeddate maar dan met en over boeken. Elke leerling stelt telkens een boek voor aan zijn/haar partner. Op het einde, wanneer leerlingen met een aantal klasgenoten hebben gepraat, kiezen ze een boek waarmee ze “op date” willen gaan.

- Geef leerlingen de opdracht een boek dat ze heel graag hebben gelezen mee te brengen naar de klas.
- Stel je klaslokaal nu zo op dat er een doorschuifstelsel mogelijk is; bijvoorbeeld door één of twee lange rijen te maken, met aan weerskanten een stoel.
- Net zoals bij een echte speeddate, krijgen de duo's die over elkaar zitten telkens een paar minuten tijd om hun boek aan elkaar voor te stellen. Ze kunnen ondertussen een paar steekwoorden noteren (titel – onderwerp – (niet)leuk).
 - Is dit voor jouw leerlingen nog wat moeilijk? Vraag hen dan op voorhand welk boek ze zullen meenemen. Geef elke leerling een blaadje papier met daarop de covers van elk boek dat aan bod zal komen en ruimte om naast de cover een smiley te zetten (niet leuk – misschien – heel leuk).
- Bij het signaal, schuift iedereen een plaats op en begint de speeddate opnieuw, maar dan met een ander boek.
- Na een aantal vastgelegde ronden, kiezen leerlingen het boek waarmee ze 'op date' willen gaan. Misschien mogen ze het wel meteen meenemen en lenen van hun medeklasgenoot.

TIP: Je kunt leerlingen ook vragen om een boek dat ze graag gelezen hebben in te pakken en er een kaartje op te plakken met een korte inhoud en/of een wervend tekstje. Leerlingen gaan dan enkel af op dat tekstje om te kiezen welk boek ze zullen (beginnen) lezen. Zo vermijd je dat ze enkel afgaan op de cover en maak je van boeken kiezen iets spannends en nieuws.

Promoot eens een boek

DOMEIN	Nederlands, Muzische vorming/Artistieke Opvoeding				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	per leerling of groepje boek om voor te stellen, eventueel A3-papier, computers, knutselmateriaal				

Leerlingen gaan zo overtuigend mogelijk te werk om het boek dat ze gelezen hebben aan te prijzen (m.b.v. affiches, pamfletten, opnames,...) Het boek dat de meeste stemmen krijgt, wint.

- Leerlingen krijgen de opdracht om een boek dat ze gelezen hebben te promoten. Je kunt ervoor kiezen om hen in groepjes te laten werken of individueel, maar als je een eerder grote groep hebt, neemt het presenteren van de verschillende boeken al gauw veel tijd in beslag.
- Ze mogen alles gebruiken en maken wat ze willen: een affiche, flyers, videomateriaal, achtergrondmuziek,... Alles waarmee ze het publiek denken te overtuigen, mogen ze gebruiken. Het boek moet natuurlijk wel centraal staan!
 - Bij een dergelijke activiteit is het aangewezen om aandacht te besteden aan persuasieve teksten of op z'n minst wat voorbeelden te tonen.

Boekenbingo / Zoek iemand die...

DOMEIN	Sociale vaardigheden/sociorelationele ontwikkeling				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	bingoformulieren				

- Maak een bingoformulier voor elke leerling, bijvoorbeeld met <http://bingo.camilstaps.nl/>, met stellingen over een boek of kortverhaal dat de leerlingen hebben gelezen. Zo'n formulier kan er bijvoorbeeld als volgt uitzien:

Hij/zij vindt het verhaal mooi. Naam:	Hij/zij leest heel snel. Naam:	Hij/zij vindt het einde onverwacht. Naam:
Hij/zij lijkt op personage X. Naam:	Hij/zij vindt het verhaal moeilijk. Naam:	Hij/zij vindt het verhaal droevig. Naam:
Hij/zij wil nog een verhaal van dezelfde auteur lezen. Naam:	Hij/zij vindt het verhaal ontspannend. Naam:	Hij/zij vindt personage X dapper. Naam:

- Leerling A loopt rond met een raster en vormt vragen van de zinnestjes in het raster, bijvoorbeeld: "Vind je het verhaal mooi?". Hij stelt die vraag aan een leerling B die ook in de klas rondloopt en als deze positief antwoordt, mag leerling A de naam van deze leerling onderaan het vakje zetten.
- Wanneer leerling A bij alle vakjes op een rij (horizontaal/verticaal/diagonaal) een andere naam heeft kunnen zetten, mag hij weer gaan neerzitten.
- De leraar kan op het einde van de activiteit de antwoorden klassikaal overlopen.

TIP: In plaats van te vragen wie het verhaal mooi vond, kan je vragen "Wie kent er iemand die het verhaal mooi vond?" en zo de antwoorden verkrijgen. Je kunt dan nog eens polsen bij leerling B of het juist is wat leerling A over hem zegt.

Tekstpuzzel

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	lezen, strategieën				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	verschillende pagina's die op elkaar volgen, telkens in twee driehoeken geknipt				

- Kopieer een aantal pagina's van een boek en knip deze pagina's in twee driehoeken.
- Geef elke leerling zo'n driehoekje tekst en vraag hen die te lezen. Ze zullen natuurlijk niet alles kunnen lezen, maar ze moeten proberen om al een idee te krijgen van de inhoud.
- Nu gaan de kinderen op zoek naar de andere driehoek die hun pagina weer heel maakt.
- Samen lezen ze nu de volledige pagina en maken eventueel een kort verslagje waarover hun pagina gaat.
- Achteraf maak je een paar keer nieuwe duo's, zodat er telkens mensen van een andere pagina tegenover elkaar zitten. Zij vertellen nu aan elkaar wat er in hun hoofdstukje stond.
- Op het einde kan je klassikaal terugblikken en proberen om de pagina's in de juiste volgorde te leggen.

Kringgesprek – methode Chambers

DOMEIN	Nederlands, sociale vaardigheden/sociorelationele ontwikkeling				
VAARDIGHEDEN	spreken, luisteren, taalbeschouwing				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	/ (bordschema, zie onderaan)				

Een kringgesprek is misschien wel de meest gekende manier om samen te komen en over boeken (of andere dingen) te praten. Als het goed gaat, creëert het kringgesprek een groter groepsgevoel en verhoogt het de verbondenheid en het vertrouwen tussen leerlingen. De stappen zijn simpel:

- Ga in een kring zitten.
- Leerlingen praten om beurten over het boek, wat ze ervan vonden en hoe ze zich erbij voelden. Dat praten over boeken is misschien makkelijker gezegd dan gedaan. Om een kringgesprek vlot te laten verlopen, is het best dat je een aantal dingen in acht neemt:
- Stel – eventueel samen met de klas – een aantal regels op
 - Niet door elkaar praten
 - Elke mening telt
 - Wees jezelf bewust van vooroordelen en sta open voor andere ideeën
 - Luister actief naar elkaar
 - ...
- Bereid op voorhand een aantal vragen voor. Dit kan je doen m.b.v. de methode die Aidan Chambers heeft ontwikkeld. Hij onderscheidt verschillende soorten vragen:
 - Wat vond je **leuk, mooi, goed** aan dit boek?
 - Wat is je opgevallen?
 - Waar had je meer over willen lezen?

- Wat vond je **niet leuk** aan dit boek?
 - Waren er stukken die je vervelend vond?
 - Heb je stukken overgeslagen? Welke?
 - Als je het boek niet uit hebt, waar ben je dan opgehouden met lezen?
 - Waarom daar?
 - Wat was er **moelijk of onduidelijk**?
 - Wat vond je vreemd?
 - Was er iets dat je nog nooit in een boek bent tegengekomen?
 - Was er iets dat je totaal verraste?
 - Waren er dingen die niet klopten?
 - Zag je bepaalde **patronen of verbanden**?
 - Was er iets dat steeds terug kwam in het verhaal?
- Terwijl je het kringgesprek voert, kan je op het bord vier kolommen tekenen en in elke kolom steekwoorden noteren die je oppikt tijdens het luisteren:

LEUK	NIET LEUK	MOEILIK	PATRONEN

TIP: Het is belangrijk dat je als leraar de meningen en standpunten van leerlingen samenvat of parafraseert. Zeker wanneer je merkt dat anderen verward zijn of helemaal niet akkoord gaan. Stel extra vragen om te peilen naar de bedoeling van bepaalde uitspraken. Zorg ervoor dat het evenwicht bewaard blijft in de klas: het is niet de bedoeling dat de extraverte leerlingen continu aan het woord zijn en de introverte leerlingen zwijgen. Een kringgesprek leert leerlingen net zo goed luisteren naar elkaar als praten met elkaar.

Stellingenspel

DOMEIN	Multi-inzetbaar				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	rode, groene en grijze kaartjes, stellingen om voor te lezen				

- De leraar leest een stelling voor die te maken heeft met het boek.
- Leerlingen gaan aan de ene kant van de klas staan voor 'akkoord', aan de andere kant voor 'niet akkoord' en in het midden voor 'onbeslist'.
- Leerlingen krijgen dan de kans om hun mening te verduidelijken en ze mogen ook nog van plaats verwisselen na het horen van andere argumenten als ze dat willen.
 - Ook hier is het belangrijk om een veilige klassfeer te bekomen, waarin leerlingen zich comfortabel voelen om zich te uiten.

TIP: Je kunt ook werken met kaartjes opsteken (groen voor akkoord, rood voor niet akkoord en grijs voor onbeslist). Zolang het voor iedereen maar visueel is.

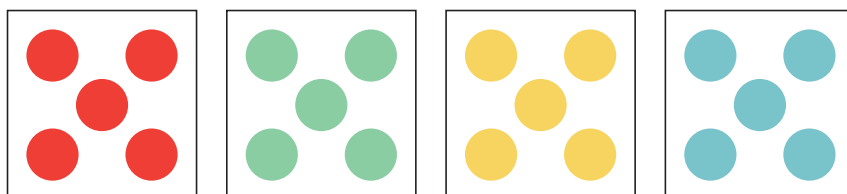
Algemene werkvormen

Carrousel

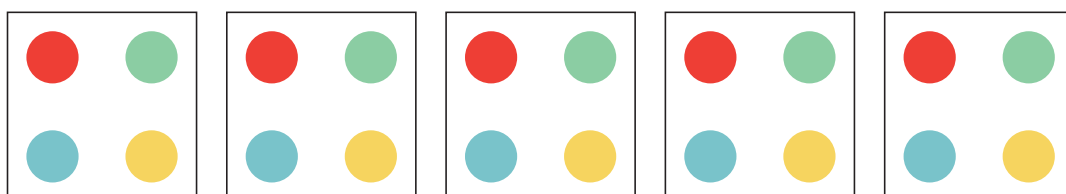
DOMEIN	Multi-inzetbaar				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	verschillende teksten waarvan elke tekst een aantal keer gekopieerd is, kleurpapier				

Deze werkvorm wordt ook wel de ‘expertwerkvorm’ genoemd. Leerlingen worden allemaal expert van een bepaalde tekst en wisselen nadien informatie uit. Omdat iedereen andere informatie heeft, zijn leerlingen extra gemotiveerd om te luisteren en de informatie die ze zelf nog niet hadden te noteren.

- Deze werkvorm vereist een beetje planning en telwerk op voorhand. Denk na hoeveel teksten je wil gebruiken (verschillende hoofdstukken uit een boek, artikels over het onderwerp van een boek,...). Bekijk ook de voorbeelden 1a en 1b in het appendix.
- Als je bijvoorbeeld wil werken met 4 verschillende **hoofdstukken** uit hetzelfde boek en je hebt **20 leerlingen**, dan zorg je ervoor dat elk hoofdstuk **5 keer** wordt afgedrukt.
 - Zorg ervoor dat elke verschillende tekst in een andere kleur wordt afgedrukt.
 - Deel nu de hoofdstukken uit en laat leerlingen die dezelfde kleur hebben – en dus dezelfde tekst – aan dezelfde tafel gaan zitten. Dit zijn de expertgroepen:

- Geef leerlingen vervolgens een blad met vragen over de tekst die ze gaan lezen, liefst opgesteld in een raster (bijv.: “wat is het thema hier?”, “wie is de verteller?”,...)
- Leerlingen krijgen voldoende tijd om hun hoofdstuk te lezen en de vragen die bij hun hoofdstuk horen op te lossen. Ze kunnen elkaar hierbij helpen, want ze lezen dezelfde tekst.
- Wanneer de tijd verstreken is, geven leerlingen hun tekst weer af, maar ze onthouden hun kleur. Nu vorm je nieuwe groepjes: van elke kleur moet (minstens) één iemand rond de tafel zitten:

- Leerlingen vertellen nu aan elkaar wat ze gevonden hebben in hun tekst en de rest noteert de antwoorden.

- Tenslotte keert iedereen terug naar de originele expertgroepen en bekijken ze samen alle antwoorden die ze verzameld hebben. Ontbreekt er nog iets bij iemand? Dan is er zeker een medeleerling die kan helpen.
- Sluit af met een quiz over alle onderdelen. Dat motiveert leerlingen om goed op te letten en te luisteren naar elkaar.

VOORBEELD: De Griezels van Roald Dahl – De Duik van Sjoerd Kuiper (appendix 1a en 1b – zie pag. 37 & 38)

Teksttestjes

DOMEIN:	Nederlands				
VAARDIGHEDEN:	Lezen, Strategieën				
LEEFTIJD:	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG:	Een hoofdstuk uit een boek, gekopieerd voor elke leerling				

- Deel een tekst, fragment of hoofdstuk uit aan de leerlingen. Het is makkelijk als de tekst alinea- of regelnummers heeft.
- Vraag aan de leerlingen om een aantal vragen te bedenken bij de tekst. Moedig hen aan om verschillende soorten vragen op te stellen: meerkeuzevragen, gesloten en open vragen.
- Leerlingen geven nu de vragen aan hun buurman-/ of vrouw en beantwoorden ze.
- Daarna geven ze hun antwoorden terug aan de leerling die de vragen had opgesteld.
- Leerlingen verbeteren nu elkaars vragen en laten elkaar de resultaten zien.
 - Het is een goed idee om hen te leren de zinnen die hen bij het antwoord hebben geholpen te onderlijnen. Zo gaan leerlingen gericht op zoek en kunnen ze achteraf uitleggen hoe ze op een antwoord zijn gekomen. Dat maakt het ook voor jou als leraar makkelijker om te visualiseren hoe leerlingen zoeken in een tekst.

TIP: Als leerlingen problemen hebben met schrijven of deze opdracht voor hen nogal moeilijk is, kan je hen i.p.v. vragen ook juist/fout stellingen laten opschrijven. Degene die antwoordt, hoeft dan enkel 'juist' of 'fout' te noteren en geen volledig antwoord.

Voorleesbingo

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	Luisteren				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	tekstfragment om voor te lezen, bingoformulier voor elke leerling				

- Kies een tekstfragment uit dat je wil voorlezen voor je leerlingen.
 - Zorg ervoor dat het niet langer dan 10 minuten duurt: langer dan dat kan vermoeiend zijn als je aandachtig wil luisteren.

- Bestudeer het fragment dat je gaat voorlezen op voorhand en haal er de woorden uit waarvan je vindt dat leerlingen ze zouden moeten kennen of waarover je later wil doorvragen.
- Plaats deze woorden in een bingo-kader. Een website waar je zelf bingo-formulieren kan maken, vind je bijvoorbeeld op <http://bingo.camilstaps.nl/>.
 - Zorg ervoor dat je voldoende verschillende formulieren maakt (waarbij de woorden dus steeds in andere hokjes staan), zodat er niet te veel leerlingen op hetzelfde moment “Bingo!” kunnen hebben.
- Begin voor te lezen. Leerlingen die een volledige rij horizontaal, verticaal of diagonaal hebben kunnen doorkruisen, hebben ‘Bingo’ en kunnen beloond worden. Je kunt dit doen door leerlingen met ‘Bingo’ vooraan op de grond te laten zitten of door hen het volgende voorleesverhaal te laten kiezen.
- Na het voorlezen overloop je de woorden of (stukken van) zinnen die ze gehoord hebben en je vraagt leerlingen om te vertellen hoe dat woord bij het verhaal hoort. Zo moeten ze opnieuw een deel van het verhaal vertellen in hun eigen woorden.

TIP: Deze werkvorm zorgt ervoor dat leerlingen gedurende een beperkte tijd heel aandachtig naar elk woord luisteren en het geeft hen een luisterdoel. Je kunt de woordenschat al even met de leerlingen overlopen vooraleer je begint of ervoor kiezen om pas na de oefening de woorden te bekijken.

Deze werkvorm is ook geschikt voor OKAN of klassen met veel anderstalige leerlingen, omdat je zo eens kan focussen op woordenschatverwerving op een andere manier.

VOORBEELD: De GVR van Roald Dahl. Een bingo-formulier kan er als volgt uitzien, maar je beslist volledig zelf over de woordselectie:

Trolleklopper	Bloedbottelaar	Reus
Weeshuis	Biljoen	Fropskottel
Droom	Buckingham Palace	Nachtmerries

Vandaag in de krant

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	schrijven				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	krantenartikels om in groepjes uit te delen, boek waarmee jullie bezig zijn				

Leerlingen kiezen een belangrijk moment uit het boek en berichten hierover alsof het om nieuws gaat dat in de krant verschijnt. Een dergelijke activiteit gaat best gepaard met, of wordt voorafgegaan door, een lesmoment rond informeren schrijven, samenvatten of interviews afnemen. Kinderen moeten zich in elk geval bewust zijn van de principes van een krantenartikel.

- Neem enkele krantenartikels mee en verdeel ze over groepjes leerlingen. Laat hen een aantal minuten lezen en kijken. Maak een woordwolk op het bord waar je een aantal steekwoorden opschrijft die te maken hebben met een krantenartikel: bondige krantenkop – samenvattend – soms met interviews – foto’s,...
- Laat leerlingen nu per twee of in groepjes werken. Ze hebben een boek of verhaal gelezen en moeten nu op zoek naar wat zij een belangrijk moment in het verhaal vinden, liefst een moment met wat actie.
- Wanneer elk groepje een moment heeft gekozen, beginnen ze met het verzinnen van een uitnodigende krantenkop.
- Daarna kan je kiezen hoever je wil gaan. Laat hen bijvoorbeeld een interview afnemen, een geschikte foto zoeken of misschien zelf maken en/of zeg dat ze het hele gebeuren passend beschrijven.
 - Voor interviews kan je vragen dat één iemand in het groepje een personage ‘wordt’ – eventueel zelfs met verkleedkleden en attributen – en dat iemand anders het interview afneemt. Terwijl het personage zich inleeft in zijn rol, kunnen de anderen in het groepje een vijftal goeie vragen verzinnen. Nadien kan je hen een foto laten nemen voor in de krant!
- Daarna kunnen leerlingen elkaars artikel lezen. Je kunt er zelfs een eigen klaskrantje van maken rond het boek dat jullie hebben gelezen!

TIP: Wablieft brengt ook krantjes uit die perfect geschikt zijn voor moeilijke lezers.

Vergeet de context niet!

Twee korte activiteiten om het bewustzijn van contextuele hints aan te moedigen. Leerlingen worden aangespoord om hun vermoedens te staven met bewijsmateriaal uit de tekst.

Voorspellend lezen

DOMEIN Nederlands

VAARDIGHEDEN strategieën, lezen

LEEFTIJD kleuters 1e graad LO 2e graad LO 3e graad LO 1e graad SO

NODIG stuk tekst – gekopieerd voor leerlingen, of voorgelezen

- Geef leerlingen een stukje tekst of lees een stuk tekst voor.
- Je kan zelf al kernwoorden aanduiden om leerlingen te helpen.
- Na het lezen nodig je hen uit om na te denken wat er hierna zal gebeuren.
 - Waarom denk je dat dit zal plaatsvinden? Waar vind je aanwijzingen in de tekst?

Start in het midden

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	strategieën, lezen				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	stuk tekst, afbeelding, citaat,... ergens uit het midden van een boek – gekopieerd of geprojecteerd				

- Toon of geef leerlingen een stukje tekst, afbeelding, citaat,... uit het midden van een boek.
- Laat hen naar hartenlust speculeren over de betekenis, context, gevolgen enzovoort. De voorwaarde is wel dat leerlingen steeds kunnen aangeven waarom ze dat denken door hints uit de tekst te halen.

DILIT

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	lezen				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	tekstfragment voor elke leerling				

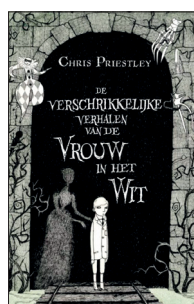
DILIT is een methode waarbij de input van de leraar beperkt blijft. De bedoeling is dat leerlingen zelf tot de kern van de tekst komen, zonder daarbij hulp te krijgen van een volwassene.

- Laat ieder voor zich hetzelfde tekstfragment lezen. Geef je leerlingen ook een aantal vragen die ze erbij moeten beantwoorden.
- Na een aantal minuten (hoeveel hangt af van de lengte van de tekst) vraag je de leerlingen individueel de vragen waarop ze het antwoord kennen te beantwoorden.
- Daarna krijgen ze eenzelfde aantal minuten om met hun buurman/-vrouw te overleggen en verder aan te vullen.
- Als dat gebeurd is, krijgen ze opnieuw een paar minuten tijd om nog eens naar de tekst te kijken.
- Ze overleggen nu met een andere partner en vullen aan.
 - Om het doorschuifstelsel vlot te laten verlopen, is het een idee om de leerlingen over elkaar te laten zitten in twee of drie rijen. Zo kan telkens één kant van de rij een plaatsje opschuiven. Je kunt ook werken met een binnen- en buitencirkel.
- Dit proces gaat zo door tot (bijna) iedereen alles heeft kunnen invullen zonder tussenkomst van de leraar. Doordat ze telkens met iemand anders, die ook andere inzichten heeft, hebben kunnen praten, worden de meeste problemen onderling opgelost.

Kwartet met genres

DOMEIN	Nederlands, Muzische Vorming/ Artistieke Opvoeding				
VAARDIGHEDEN	Taalbeschouwing				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	Kwartetkaarten die je zelf maakt of door je leerlingen laat maken				

- Per genre kies je 4 boeken uit die je doelgroep kunnen aanspreken en je geeft ze een bepaalde kleur (bijv. oranje = poëzie, blauw = griezelverhaal). Zo maak je kaarten.
- Kinderen delen in groepjes de kaarten uit en proberen vier kaarten van dezelfde reeks te krijgen door kaarten van elkaar te trekken.
- Een mogelijk kwartet voor griezelverhalen dat je zelf maakt, zou er zo uit kunnen zien:

TIP: Neem eens een kijkje op www.boekenzoeker.org. Als je simpelweg de zoekterm 'griezelig' intikt, kom je meteen uit op heel wat boeken die beantwoorden aan dat criterium. Onderaan elk kaartje kunt je wat uitleg geven over auteur en inhoud als je wil.

TIP 2: Waarom laat je de leerlingen niet zelf een kwartet voorbereiden? Geef elk kind of groepje een genre en een kleur en laat hen vier boeken uitzoeken en er kaartjes van maken. Later komen alle kaartjes samen en kan je in groepen of met de hele klas kwartet spelen!

Prenten kijken

Woord bij beeld

DOMEIN	Nederlands, Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
VAARDIGHEDEN	strategieën, lezen				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	kopieën van prenten en bijhorende tekst(fragment)jes				

Om kinderen bewust te maken van het feit dat beelden en woorden vaak hand in hand gaan, kan je hen een simpele mix & match oefening laten doen.

- Hang een aantal prenten aan de muren van je klaslokaal.
- Deel stukjes tekst uit die bij de prenten passen.
- Laat leerlingen alleen of samen zoeken naar de prent die bij hun stukje tekst past.
- Achteraf kan je bespreken hoe ze hun prent hebben gevonden en het verband tussen woord en beeld duidelijk stellen.

Reisbrochure over prent(en)

DOMEIN	Nederlands, Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
VAARDIGHEDEN	schrijven				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	voorbeelden van immo-zoekertjes en/of reisbrochures				

Maak een reisbrochure of immo-zoekertje waarin je de bestemming op (één van) de prenten aanprijst.

- Kies een prentenboek dat je gaat voorlezen aan de klas.
- Zet leerlingen in groepjes aan tafels en deel immo-zoekertjes en/of reisbrochures uit. Laat hen hier een tijdje door bladeren en vraag wat er specifiek is aan dit soort teksten.
- Zeg hen nu dat ze een prent moeten kiezen uit het prentenboek dat (voor)gelezen is.
- Leerlingen gaan nu een mini reisbrochure of immo-zoekertje maken over de bestemming die op de prent staat afgebeeld. Ze prijzen de locatie aan en eventueel de woning die afgebeeld staat op de prent. Ze mogen hun verbeelding de vrije loop laten gaan: hoeveel kamers zouden er in het huis zijn? Zou er een tuin zijn? Leven er dieren in de buurt?

TIP: Kunnen de kinderen nog niet (goed genoeg) schrijven? Maak dan een collage met foto's uit reisbrochures die het gevoel van het boek oproepen.

TIP 2: Je kunt deze opdracht ook perfect uitvoeren bij een boek zonder prenten. De beschrijvingen in het boek en de sfeer die het boek oproept, zijn dan voldoende om aan de slag te gaan.

Wat weet je nog?

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	een prent uit een boek				

- Laat leerlingen een aantal minuten aandachtig naar een prent kijken. Vertel hen nog niet wat je gaat doen, maar geef hen enkel de opdracht aandachtig te kijken.
- Neem daarna de prent weer weg en laat hen zoveel mogelijk dingen opsommen die ze hebben gezien. Alle details die ze zich nog herinneren kunnen nu naar boven komen.
- Herhaal de oefening nog eens. Kunnen ze zich nu meer details herinneren? Hoe komt dat? Wat hebben ze gedaan om 'beter te kijken'?

Juiste volgorde

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	spreken, luisteren				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	foto's/prenten gekopieerd en in een envelop gestoken, één envelop per groepje				

Gebruik voor deze werkvorm een prenten- of fotoboek dat kinderen nog niet gelezen hebben. Je kunt het daarna voorlezen.

- Kopieer de verschillende foto's of prenten uit één boek en stop ze in een envelop.
- Geef de leerlingen in kleine groepjes of per twee een envelop en laat hen de afbeeldingen in de juiste volgorde leggen.
- Terwijl ze dit doen, verzinnen ze een verhaal dat bij de prenten past.
- Nu gaan de groepen zich herverdelen: van elk groepje blijft één iemand zitten, de anderen schuiven elders aan.
- De leerling die is blijven zitten, vertelt nu het verhaal aan de nieuwe klasgenoten aan de tafel.
- Wanneer elk groepje een ander verhaal heeft gehoord, blader je samen met hen door het originele prenten- of fotoboek. Welk verhaal vinden ze het best?

A-B puzzeloefening

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding, Nederlands				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	prenten gekopieerd op A4 papier (of groter), sommige verknipt tot puzzelstukjes				

- Kies een prentenboek uit. Zorg ervoor dat er een aantal prenten instaan die groot genoeg zijn om op een A4 te kopiëren.

- Kopieer een aantal (verschillende) prenten op A4 papier.
- Teken nu puzzelstukjes op de prenten en kopieer elke prent minstens één keer. Eén van de twee prenten laat je gewoon heel, een andere prent knip je effectief in puzzelstukjes.
 - Leerlingen werken straks per twee: Leerling A krijgt een volledige prent, leerling B krijgt een uitgeknipte prent.
- Leerling A beschrijft nu aan leerling B wat er op de prent staat, terwijl leerling B probeert om met deze aanwijzingen zijn prent bij elkaar te puzzelen.
 - Leerling A mag de volledige prent uiteraard niet laten zien!

TIP: Als je het moeilijker wil maken, stop dan in elke envelop een stukje dat er niet bij hoort. Zorg er in elk geval voor dat op elk puzzelstukje iets staat dat leerling A kan beschrijven aan leerling B (geen half hoofd of een stuk lucht).

Technologie in de klas

Fakebook

DOMEIN	ICT				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	internet				

- Ga naar [Fakebook](#) en maak een profiel voor een personage uit het boek. Je kunt elke leerling voor zich een pagina laten maken, of je kunt hen in groepjes laten werken.
- Op zo'n pagina kan je alles zelf verzinnen: de biografische gegevens, foto's die gepost worden, commentaren van 'vrienden'. Kijk maar eens op het [profiel van Romeo...](#)

Woordwolk met Tagul

DOMEIN	ICT, Nederlands				
VAARDIGHEDEN	Taalbeschouwing				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	computers met internet, login voor Tagul				

De kinderen maken een woordwolk bij een boek. In een woordwolk zet je enkel woorden, geen zinnen.

Dit is dus echt een activiteit waar je naar de kern van het boek moet gaan zoeken.

- De leerlingen noteren op een kladblaadje minstens tien woorden die ze met het boek associëren.
 - Om hen op weg te zetten, kan je enkele aanvulzinnen aan het bord schrijven, zoals:
 - Het boek gaat over ...
 - Ik vind het boek ...
 - Als ik aan het boek denk, denk ik aan ...
 - Als ik het boek in vijf woorden zou moeten samenvatten, kies ik ...
 - Of je wijkt af van de steeds terugkomende associaties en begint een woordslang. Iemand begint met een woord dat bij het boek hoort, de volgende in de rij geeft een woord dat hij/zij associeert met dat woord enzovoort. Uiteindelijk kom je vaak uit bij dingen die op het eerste zicht niets met je startwoord te maken hebben. Of toch?
 - Bijv.: paardrijden – meisjes – knuffelen – lief – mama – soep – warm
- Met hun woordenlijstje in de hand surfen de leerlingen naar Tagul.
- Maak een eenvoudige klaslogin, zodat alle kinderen met hetzelfde account kunnen inloggen.
- Klik dan op 'create new word cloud'. Bij 'import words' geven de kinderen hun woorden in. Bij 'shape' kiezen ze de vorm van hun woordwolk. Die moet bij het boek passen. Vervolgens kunnen ze de kleuren aanpassen, het lettertype, enz. Klik op 'visualize' en de woordwolk verschijnt!

TIP: De enige hindernis kan het Engels zijn. Dit kan je opvangen door via print-screens een Nederlandstalige instructiefiche te maken. Zo hebben ze meteen het zelfstandig uitvoeren van een stappenplan ingeoeft!

Kahoot!

DOMEIN	ICT				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	computer voor jezelf, smartphone, tablet of computer voor elke leerling				

Kahoot is een uitstekend platform om twee dingen mee te doen: een interactieve quiz maken of peilen naar meningen – je hebt dan zelf een computer nodig en leerlingen een smartphone of computer.

- Maak een account aan op www.getkahoot.com.
- Maak een nieuwe Kahoot! quiz, discussie of survey aan.
- Verzamel stellingen of vragen.
- Geef mogelijke antwoorden en duid het juiste antwoord aan.
- Sla de Kahoot! op en rond af.
- In de klas open je jouw quiz op www.getkahoot.com door op 'Play' te klikken.
- Leerlingen gaan naar www.kahoot.it en loggen in met de 'Game PIN'.

TIP: Stap voor stap instructies met printscreens vind je [hier](#).

Vloggen / Booktube

DOMEIN	ICT, Nederlands				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	computer met internet				

Waarom laat je je leerlingen niet eens vloggen in plaats van een spreekbeurt te houden? Op die manier krijgen ze de kans om te werken met een medium dat ze hoogstwaarschijnlijk goed kennen – Youtube – en moeten ze iets produceren voor een veel groter publiek dan enkel de klas.

- Laat leerlingen een account aanmaken op YouTube. Ze kunnen nu eenvoudig een filmpje opnemen met hun webcam en dat online plaatsen.
 - Zorg ervoor dat je leerlingen weten hoe ze moeten omgaan met privacy online.
- Leerlingen posten hun video's en sturen de link door naar jou. Je kunt ervoor kiezen om de filmpjes in de klas te tonen of om te vragen aan leerlingen om thuis naar de verschillende vlogs te kijken en er een commentaar onder te posten. Achteraf kan je in de klas feedback vragen.
- Deze activiteit is drempelverlagend: jongeren voelen zich vaak erg onzeker vooraan in de klas wanneer ze een spreekbeurt houden. Door te vloggen oefenen ze publiek spreken zonder dat er rechtstreeks twintig paar ogen naar hen staren.

Een trailer maken

DOMEIN	ICT, Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	internet				

- Een trailer maken is helemaal niet zo moeilijk met het online programma Magisto. In een paar simpele stappen maak je een filmpje: selecteer foto's, kies een stijl en plak er een soundtrack op.
- Vooraleer je met het programma aan de slag gaat, laat je kinderen best eerst kijken naar een aantal trailers. Wat is het doel ervan? Hoe ziet een trailer eruit? (flitsende beelden, spannend) Welke trailer vind je het meest geslaagd? Waarom?
- Maak nu een aantal groepjes en geef leerlingen de opdracht een trailer te maken van een boek dat ze gelezen hebben. Eerst moeten ze bepalen welke tekst er op het filmpje moet verschijnen. Ze moeten dus even nadenken over de korte inhoud van het boek.
- Vervolgens gaan ze op internet per blokje tekst een foto zoeken.
- Tot slot kiezen ze nog een passende soundtrack uit en zetten alles samen in Magisto.

Personages onderzoeken

Personages in beeld: kinderen worden illustratoren

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding, Nederlands				
VAARDIGHEDEN	luisteren				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	papier voor de leerlingen, eventueel kleurpotloden				

Kinderen gaan denken in beelden terwijl ze luisteren naar een verhaal. Dat stimuleert de verbeelding en moedigt hen aan om actief te luisteren. TIP: leg de opdracht duidelijk uit voor je begint voor te lezen.

- Maak naamkaartjes van de belangrijkste personages uit het boek (of uit de hoofdstukken die je zal voorlezen).
- Elk kind krijgt één naamkaartje.
 - Als je een grote groep hebt, of als je maar een paar hoofdstukken voorleest, kan je twee kinderen hetzelfde naamkaartje geven.
- De naam die op het kaartje staat is het personage dat ze zullen gaan tekenen. De kinderen moeten dus goed luisteren naar het verhaal. Wanneer ze aanwijzingen krijgen over hoe hun personage eruit ziet, kunnen ze beginnen tekenen.
 - Uiteraard kan dit ook een karaktereigenschap, hobby of irritant trekje zijn.
Als het personage altijd aan het voetballen is, teken je hem misschien met een bal.
Of als hij altijd loopt te zeuren, zal zijn gezichtsuitdrukking nors zijn.
- Als opwarmertje kun je de kinderen vragen hoe ze jou zouden tekenen. Of je tekent zelf één van de kinderen op het bord en laat de klas raden wie het is.
- Uit hun tekening moet je dus duidelijk kunnen afleiden over wie het gaat. Je moet meteen een belangrijke eigenschap van het personage herkennen.
 - Denk bijvoorbeeld maar aan de sterke Popeye die je onmiddellijk aan zijn bundel spieren en blik spinazie herkent.
- Op het einde bespreek je samen de verschillende tekeningen: herkennen de leerlingen wie er op staat? Waaraan? Verbeelding is iets heel persoonlijks en personages kunnen er dus anders uitzien naargelang wie hem/haar in zijn/haar hoofd had.
 - Als er tekeningen in het boek staan, kan je nu vergelijken met de originele prenten.
Welke zijn het meest geslaagd volgens de leerlingen?

Paspoort van een hoofdpersoon

DOMEIN	Nederlands, Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	blaadjes met blanco identiteitskaarten				

- Geef elke leerling afzonderlijk of per twee een blaadje met een identiteitskaart waarop de belangrijkste gegevens ontbreken.
- Laat hen de identiteitskaart aanvullen op basis van wat ze in het boek hebben gelezen.
- Je kunt leerlingen ook vragen om helemaal van nul te beginnen en een identiteitskaart te ontwerpen van één van de personages. Welke vorm heeft die kaart? Waarvoor wordt hij gebruikt? En welke gegevens moeten er zeker opstaan? Dat beslissen de leerlingen zelf.

PASPOORT

NAAM: _____

BIJNAAM: _____

LEEFTIJD: _____

WOONPLAATS: _____

GESLACHT: M V X

HUIDSKLEUR: _____

FOTO

HOUDT VAN: _____

KAN GOED: _____

LIEVELINGSETEN: _____

VRIEND: _____

VIJAND: _____

BIJZONDER KENMERK: _____

zie appendix 4, pag. 41

Rouwadvertentie / dagboekfragment / datingprofiel

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	schrijven				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	voorbeelden van rouwadvertenties/dagboekfragmenten/datingprofielen				

Jezelf inleven in een personage kan door je letterlijk in zijn/haar plaats te stellen. Dat kan je doen door bijvoorbeeld een datingprofiel, dagboekfragment of rouwadvertentie op te stellen in zijn/haar naam.

- Leerlingen schrijven een dagboekfragment vanuit het standpunt van één van de personages. Ze kiezen hiervoor een gebeurtenis waarover dat specifieke personage zeker iets te zeggen heeft, omdat het voor hem/haar op een bepaalde manier belangrijk was.
 - Een dagboekfragment is een goede manier om één specifieke gebeurtenis of fase in het leven van een personage uit te spitten.

- Leerlingen stellen een datingprofiel samen voor één van de personages uit het boek. Hoe zou hij/zij zichzelf beschrijven aan de buitenwereld. Welk type man/vrouw zoekt hij/zij?
 - Dit is een grappige manier om wat dieper na te denken over het uiterlijk en karakter van een personage en mensen met wie hij/zij overeen zou kunnen komen.
- Leerlingen maken een rouwadvertentie voor één van de personages uit het boek. Daar staat in te lezen waarom hij/zij zo belangrijk is geweest, wat zijn grootste verwezenlijkingen waren en hoe mensen zich hem/haar zullen herinneren.
 - De rouwadvertentie stelt leerlingen in staat om na te gaan wat het personage verwezenlijkt heeft en waarom en hoe hij/zij herinnerd zal worden.

Hervertellen, ‘Door de ogen van...’

DOMEIN	Nederlands, Lichamelijke opvoeding				
VAARDIGHEDEN	spreken				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	kaartjes met namen van personages, papieren waarop een gebeurtenis staat beschreven				

Leerlingen hervertellen een gebeurtenis uit het boek, maar laten het woord aan een ander personage dan de oorspronkelijke verteller.

- Maak kaartjes met een aantal namen van (hoofd)personages uit hetzelfde boek erop.
- Laat leerlingen nu elk zo'n kaartje trekken. Het is oké als meerdere leerlingen dezelfde naam hebben getrokken.
- Je kunt hier nu mee verdergaan op verschillende manieren, bijv.:
 - Geef een gebeurtenis uit het boek en vraag aan een aantal leerlingen om deze gebeurtenis na te vertellen alsof ze door de ogen kijken van het personage op hun kaartje. De rest van de klas probeert uit te vissen welk personage aan het woord is en legt ook uit waarom ze dat denken.
 - Dit is ook een uitstekende gelegenheid om het te hebben over vertelperspectief.
 - Hang een aantal gebeurtenissen op in de klas op verschillende plekken en laat leerlingen rondlopen – je kunt dit in de klas doen, in de sporthal of buiten. Terwijl ze rondlopen, kunnen ze zich al beginnen inleven in hun personage. Af en toe roep je ‘stop’ en moeten ze bij de gebeurtenis gaan staan die het dichtst bij hen hangt. Normaal gezien moet er minstens één andere leerling ook daar staan. Laat hen nu de gebeurtenis aan elkaar vertellen, door de ogen van het personage dat ze vasthebben. Als ze van elkaar kunnen raden welk personage ze hebben, kunnen ze kaartjes wisselen en gaat het spel verder.

Karakterkaartjes

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	spreken, taalbeschouwing				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	karakterkaartjes				

Kinderen proberen met behulp van 'karakterkaartjes' een personage te beschrijven. Vooral interessant voor jonge lezertjes die niet altijd verdergaan dan 'leuk' en 'niet leuk'.

- Kies een boek waaruit je gaat voorlezen. Denk op voorhand na over de verschillende personages die erin voorkomen en hoe je hen zou beschrijven. Die karaktereigenschappen schrijf je op kaartjes. (bij Mathilda van Roald Dahl bijv.: slim – eigenwijs – dapper – agressief)
- Leg een aantal karakterkaartjes op de grond – drie juiste en één kaartje dat helemaal niet klopt – en lees een verhaaltje voor.
- Laat kinderen daarna beslissen welk kaartje niet bij het personage past.
 - Je kunt dit doen door hen hun naamkaartje naast de foute eigenschap te laten leggen. Zo heb je als leraar ook meteen een goed zicht op wie er mee is en wie niet.

Creatief/Actief met boeken

Activiteiten die specifiek de creatieve domeinen en lichamelijke opvoeding aanspreken.

Ik voel mij...

DOMEIN	Lichamelijke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	voldoende ruimte				

Kinderen beelden gevoelens uit en worden zich zo meer bewust van de leefwereld van personages.

- De leerlingen staan verspreid in het klaslokaal, de turnzaal of de speelplaats. Je vraagt hen te denken aan een bepaald personage uit het boek.
 - Om in de juiste 'mood' te raken, kan je hen vragen om eerst een paar minuten rond te lopen zoals ze denken dat dat personage loopt.
- Geef hen nu een emotie waarvan je hebt gelezen dat het personage die doormaakt, bijv. 'boosheid'. Je telt langzaam van 0 tot 10 en de kinderen moeten systematisch bozer worden. Wanneer je aan 10 bent, moeten ze echt woest zijn.
- Tel nu terug af naar 0, zodat hun sterke emotie weer wordt afgevlakt en ze klaar zijn voor een nieuwe emotie.

Poster verfilming boek

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG					

- Ontwerp een poster die de verfilming van het boek aankondigt. Laat leerlingen eerst al eens naar wat filmposters kijken om een idee te krijgen wat van hen verwacht wordt.
 - Hebben je leerlingen moeite met woordvorming en schrijven, dan kan een collage met enkel beelden al een uitweg bieden.
- Je kunt ook een 'Gezocht' poster maken, waarop je beschrijft hoe het personage eruit ziet en waarvoor hij/zij wordt gezocht.

Bewegingsparcours

DOMEIN	Lichamelijke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	voldoende ruimte, voorwerpen om parcours te mee te bouwen				

Van een verhaal een bewegingsparcours maken is niet zo moeilijk als het lijkt. Je moet er enkel op voorhand even over nadenken en de nodige attributen klaarzetten in de turnzaal of op de speelplaats.

- Je maakt van een verhaal een parcours. De kinderen worden de personages en beelden uit wat dat personage allemaal doet. Dit is een werkvorm die hen helpt om acties in een verhaal aan den lijve te ondervinden.
 - Kinderen moeten zich wel bewust zijn van het feit dat dit parcours op het verhaal gebaseerd is. Zorg er daarom voor dat je bijvoorbeeld de betreffende passage eerst nog eens voorleest of prenten ophangt aan de verschillende plekken doorheen het parcours. Je kunt kinderen zich ook laten verkleden in een personage.

VOORBEELD: Wij samen op stap van Leo Timmers⁴, appendix 2 (lestip Jeugdboekenweek 2016) — zie pag. 39

Ontwerp een nieuwe cover

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	papier, teken- en/of knutselmateriaal, tijdschriften om illustraties uit te knippen,...				

Een boek voorzien van een nieuwe cover is één van de eenvoudigste manieren om leerlingen op een creatieve manier de inhoud van het boek te laten verwerken.

- Geef aan leerlingen de opdracht om een nieuwe cover te ontwerpen voor een boek dat ze al gelezen hebben.
- Vertel hen dat het de bedoeling is dat de kaft iets vertelt over de inhoud van het boek. Het moet dus verdergaan dan gewoon een mooie cover.
- Leerlingen kunnen ervoor kiezen om een foto te nemen of er zelf één te maken. Of ze kunnen iets tekenen, een collage maken, grafisch ontwerpen,...
- Als iedereen rond hetzelfde boek werkt, kan je de nieuwe covers verzamelen en ophangen in de klas of vooraan uitstellen. Bespreek met leerlingen welke covers hen aanspreken en waarom. Je kunt hen tenslotte ook laten stemmen op de winnende cover. Misschien zijn er leerlingen die één van de nieuwe covers beter vinden dan het origineel?

4 <http://jeugdliteratuur.org/lestips/jeugdboekenweek-2016-een-boek-dat-ruikt-klinkt-en-bruist-als-de-stad>

Tableau vivant

DOMEIN/VAARDIGHEDEN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding, Lichamelijke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	voldoende ruimte, eventueel verkleedkleden en attributen, fotoestel				

Laat de leerlingen een tableau vivant maken: de leerlingen beelden een scène van een boek uit in een onbeweeglijk tafereel, een bevroren beeld. Om deze opdracht uit te voeren kan je zelf een boek kiezen of dat aan de leerlingen overlaten.

- Lees eerst een hoofdstuk voor om hen warm te maken en te inspireren.
- Verdeel de klas in groepjes en laat ieder groepje een andere scène uit hetzelfde boek uitbeelden.
 - Voor levendige tableau vivants kies je best een hoofdstuk met veel actie. Ga voor de groepsindeling ook na hoeveel personages er ongeveer nodig zijn per scène.
- Wanneer de groepjes hun tableau hebben ingeoefend, kan je de gekozen scènes aan de klas voorlezen, terwijl de leerlingen het tableau vivant vormen in chronologische volgorde.
- Of de helft van de klas beeldt de tableaux vivants in willekeurige volgorde uit en de andere helft moet raden welke scène er uitgebeeld wordt.
- Je kunt de leerlingen ook verschillende scènes laten uitbeelden en andere groepjes de opdracht geven om de scènes in chronologische volgorde te zetten.
- Als je tijd hebt, kan je foto's nemen van de verschillende tableaux vivants. Die kan je ophangen in de school of achteraf gebruiken in de klas bij de bespreking van het boek. Je geeft leerlingen dan een foto en vraagt hen wat er toen gebeurde in het boek.

Verhalen die klinken

DOMEIN	Muzische vorming/Artistieke opvoeding				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	instrumenten, dingen waarmee je geluid kan maken				

Kinderen maken tijdens het voorleesmoment geluiden, eventueel met echte muziekinstrumenten, maar kan ook door kloppen op de bank enz.

- Vertel aan de kinderen dat je een verhaal gaat vertellen en dat ze geluiden mogen maken die volgens hen passen bij wat er gebeurt.
- Zorg dat er een aantal instrumentjes in de klas liggen, maar ga samen met hen ook op zoek naar andere dingen die geluid maken (kloppen op de bank, tikken op het raam, bladeren in een boek, ...). Voor je begint te lezen, oefen je hun bewustwording van geluid. Hoe kan je bijvoorbeeld het geluid van ritselende bladeren nabootsen? En kan je met jouw stem het geluid van regen nadoen?
- Begin nu voor te lezen en laat kinderen geluiden maken die ze passend vinden. Misschien moet je het verhaal na de eerste keer nog eens opnieuw lezen.

Maak een muur-mind-map

DOMEIN	Nederlands				
VAARDIGHEDEN	lezen, strategieën				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	genoeg ruimte aan de muur, post-its of papiertjes met plakband				

- Aan de muur creëer je een soort tijdlijn waarop leerlingen kunnen aanduiden wat er gebeurt in het boek en wanneer. Dit is een visuele manier om een beter idee te krijgen van chronologie en hoe de auteur werkt met tijd in het boek (flash-back, flash-forward,...)
- Hang een lange rode lijn op aan een muur in de klas. Geef het startpunt aan (bijv.: de verjaardag van het personage) en het eindpunt (bijv.: de overwinning op de vijand).
- Terwijl leerlingen bezig zijn in het boek, maak je af en toe tijd vrij om een gebeurtenis aan de tijdlijn te hangen – dit kan bijv. op een post-it worden geschreven. Op die post-it schrijven ze de datum – als die gekend is – en wat er toen gebeurde en op welke plaats.
- Wanneer alle belangrijke gebeurtenissen aan de tijdlijn hangen in de klas, kan je gaan kijken of de auteur chronologisch te werk is gegaan in het boek of niet. Het is een interessant middel om naar terug te grijpen bij de bespreking van tijd en ruimte in het boek.

TIP: Je kunt ook werken met afbeeldingen die je aan de muur laat plakken om zo tot een collage te komen of je kunt een stamboom van het hoofdpersonage opstellen. Door hiermee te beginnen wanneer leerlingen in het boek gestart zijn en systematisch aan te vullen wanneer het leesproces vordert, geef je leerlingen ook het gevoel dat ze echt vorderen met het verhaal en creëer je tegelijkertijd een visueel overzicht.

Auteur in de kijker

Twitterverslag

DOMEIN	ICT				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	Twitter en/of Instagram account				

- Leerlingen gaan kijken of de auteur een Twitter account heeft en maken een verslag van zijn/haar meest originele – ontroerende – opvallende Tweets.
- Je kunt dit ook doen op Instagram met foto's van en door de auteur.
- Pik er de meest interessante tweets/foto's uit en maak er een overzicht van.

Auteursportret maken

DOMEIN	Nederlands, sociale vaardigheden/sociorelationele ontwikkeling				
VAARDIGHEDEN	schrijven				
LEEFTIJD	kleuters	1e graad LO	2e graad LO	3e graad LO	1e graad SO
NODIG	eventueel internet				

- Vraag aan je leerlingen om in groepjes een auteursportret te maken van de schrijver van een boek waarmee je werkt tijdens de les.
 - Je kunt dit bijvoorbeeld doen via Wikispaces – een online schrijfplatform waar leerlingen samen een Wikipedia pagina kunnen opzetten over een persoon.
- Als de groepjes rond verschillende schrijvers werken, kan je hen nadien informatie laten uitwisselen a.d.h.v. een carrousel werkvorm (zie boven).
- Als de groepen werken rond dezelfde schrijver, kan je kijken welk groepje de beste research heeft gedaan a.d.h.v. een Kahoot. Stel een aantal vragen op over de schrijver. De groepjes die veel details over deze schrijver hebben kunnen vinden, zullen de meeste antwoorden juist hebben.
- Je kunt aan een auteursportret ook een interessante discussie knopen met vragen zoals
 - Interpreteer je het boek anders, nu je meer te weten bent gekomen over de auteur?
 - Denk je dat de auteur (deels) autobiografische elementen heeft toegevoegd?
 - Kan een auteur wel schrijven zonder zijn persoonlijke leven erbij te betrekken?
 - Vind je het een goed idee om de biografie van een auteur te kennen vooraleer je zijn/haar boeken gaat lezen? Of werkt dit net belemmerend?
 - Heb je al eens een schrijver horen praten op de radio of op tv? En heeft de manier waarop je hem/haar ervaarde je leeservaring beïnvloed?

Appendix 1a:

voorbeeld carrousel ‘De Griezels’ – zie pag. 17

- In een klas van 20, maak je 4 groepjes van 5 leerlingen. Dat doe je door kaartjes uit te delen met verschillende covers (5 kaartjes van elke cover). Leerlingen met hetzelfde kaartje zoeken elkaar op en zitten samen tijdens de eerste ronde.
- Bij elk kaartje hoort een verhaal: de streek met het glazen oog – de streek met de kikker – de streek met de spaghetti – de streek met de wandelstok
- Kinderen lezen het verhaal en vullen het raster in voor het verhaal dat ze net gelezen hebben. Ze overleggen met elkaar.
- Nu worden er nieuwe groepjes gevormd: 4 leerlingen per tafel met een verschillende cover (die dus elk een verschillend verhaal hebben gelezen) vertellen aan elkaar wat ze gelezen hebben. De rest vult het raster aan.
- Tenslotte gaat iedereen terug naar het eerste groepje (zelfde afbeeldingen) en bekijken ze samen of ze dezelfde antwoorden hebben genoteerd of helpen elkaar verder. Uiteindelijk zou iedereen nu overal iets ingevuld moeten hebben.
- Hebben de leerlingen goed naar elkaar geluisterd? Je haalt de papieren op en houdt een korte quiz over de vier verhaaltjes. Het team dat de meeste antwoorden juist heeft, wint!
 - Zorg ervoor dat er evenveel vragen zijn rond elk verhaal. Anders gaan groepjes denken dat je één bepaald team voortrekt.

	Het glazen oog	De kikker	Kronkelspaghetti	De rare wandelstok
				
Wie haalt de streek uit?				
Wanneer haalt hij/zij de streek uit?				
Wat gebeurt er juist?				
Hoe loopt het af?				

Appendix 1b:

voorbeeld carrousel ‘De duik’ – zie pag. 17

- Je maakt vier groepen: één groep onderzoekt eten en drinken in Curaçao, één groep onderzoekt de geschiedenis van Curaçao, één groep onderzoekt het stadsbeeld van Curaçao en één groep kijkt naar bekende personen van Curaçao. Ze gaan samen kijken hoe deze dingen aan bod komen in het boek en of dat klopt met de werkelijkheid. Daarna kunnen ze concluderen hoe boek en realiteit overeenkomen/verschillen.
- Maak voor elk thema een informatieblad of verzamel verschillende artikels, websites, boeken,... en breng die samen op een tafel. Werk met kleur, zodat het voor alle leerlingen steeds duidelijk is waar ze moeten gaan zitten. De groep rond eten en drinken is bijvoorbeeld geel. Hang een geel papier aan de tafel en geef elke leerling die van jou aan die tafel moet starten een geel kaartje dat ze voor de rest van de activiteit bijhouden. Doe dit zo voor elke tafel.
- Leerlingen krijgen nu voldoende tijd om zich in te werken in hun onderwerp en zoveel mogelijk informatie te verzamelen. Ze vergelijken daarbij hoe het er in werkelijkheid aan toegaat in Curaçao en of dat overeenstemt met het boek. Die informatie noteren ze in hun tabel:

THEMA	IN HET BOEK	IN REALITEIT	OVEREENKOMSTEN/ VERSCHILLEN
Eten en drinken in Curaçao			
Geschiedenis van Curaçao			
Stadsbeeld van Curaçao			
Bekende personen van Curaçao			

- De groep ‘Eten en drinken in Curaçao’ kan in deze eerste ronde uiteraard enkel de eerste rij invullen. Wanneer elk groepje de eigen rij heeft kunnen aanvullen, ga je hergroeperen: leerlingen moeten nieuwe groepen maken zodat er minstens van elke kleur één iemand rond de tafel zit. Je brengt met andere woorden van elk onderwerp minstens één expert rond de tafel. Nu kan de informatie-uitwisseling beginnen.
- Leerlingen vertellen nu aan elkaar wat ze vernomen hebben over hun onderwerp en de rest luistert en vult aan. Zeg dat dit heel belangrijk is, want straks volgt er een quiz. Goed luisteren kan er dus voor zorgen dat je de quiz wint!
- Dan keren de leerlingen terug naar hun expertgroepen (dezelfde kleuren samen) en vergelijken ze antwoorden. Heeft iedereen alles genoteerd? Zijn er nog aanvullingen nodig? Begrijpt iedereen alles of zijn er onduidelijkheden?
- Zeg nu nogmaals aan de leerlingen dat jullie zo dadelijk een quiz zullen doen over Curaçao. Ze kunnen nog even naar hun papier kijken, maar binnen een paar minuten, haal je alles op en moeten ze het doen met wat ze onthouden hebben van zichzelf en van elkaar.
- Sluit de activiteit af met een quiz. Zorg ervoor dat je over elk onderwerp ongeveer evenveel vragen hebt. De groepjes die het beste geluisterd hebben naar elkaar, zullen de meeste punten scoren!

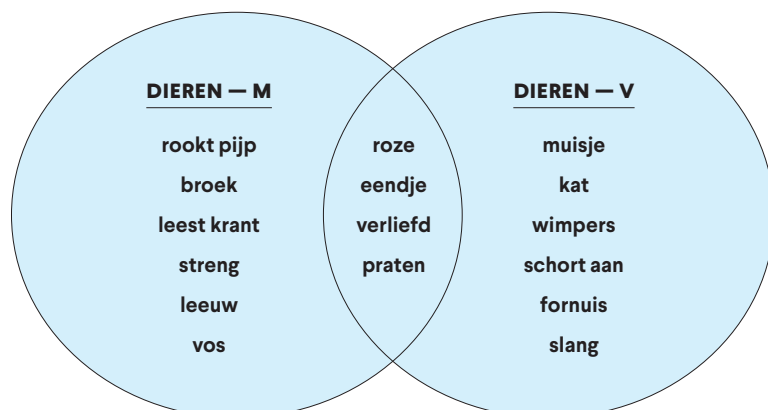
Appendix 2:

voorbeeld bewegingsparcours – zie pag. 33

- Startpunt: bed van mama.
 - Dit is een dikke matras. We lopen er op onze tippen naar toe en springen en roepen dan net zo lang tot mama konijn – je hebt de knuffel van je tafelpoppenspel bij je – wel wakker moet worden.
- Opdracht 1: samen op de bus
 - De bus rijdt voorbij terwijl mama en konijn aan het wakker worden zijn. De voorste kleuter is de buschauffeur, achter hem/haar twee rijen passagiers die het tempo van de bestuurder moeten volgen.
- Opdracht 2: de struik moet gesnoeid
 - Iets verder in het boek zien we Everzwijn zijn struik snoeien. Met grote en kleine, hoge en lage, brede en smalle knipbewegingen met beide armen, helpen we Everzwijn een pootje.
- Opdracht 3: de markt
 - Op de markt zien we hoe de muizen van het kaaskraam een toren van stukken kaas maken. Met kartonnen dozen van verschillend grootte doen we hetzelfde: de grote onderaan, de kleine van boven, zo hoog mogelijk tot hij af is, of omvalt...
- Opdracht 4: het schoolplein
 - Centraal op het schoolpleintje zien we Giraf die touwtje springt. Met een groot touw en een extra collega probeer je uit hoeveel kleuters tegelijkertijd touw kunnen springen.
- Opdracht 5: brandweer
 - Er is brand bij Schaap. Kleuters klimmen tot aanvaardbare hoogte op het klimrek, zoals op een brandweperladder. Stukken touw in de buurt kunnen als brandweerslang dienen.
- Opdracht 6: het riool
 - Werkman Muis komt uit de rioolput gepiept. Plastic speelbuizen kunnen als stadsriolering dienen: kleuters klauteren erin, erdoor en er weer uit. Misschien wel met een gele helm op, net als muis...
- Opdracht 7: met boeken op stap
 - Hier en daar in het prentenboek kunnen we arme Schildpad volgen die hoe langer hoe meer boeken op zijn rug torst. Uiteindelijk komt hij aan bij de bibliotheek en blijkt hij als een soort boekenkruier andermans boeken terug te brengen. Houd een evenwichts-oefeningetje waarbij kleuters met zoveel mogelijk boeken op hun schild (op hun rug, op hun hoofd) zich van een punt naar een ander moeten verplaatsen.
- Einde: standbeeld
 - We rusten uit, net als de beide konijntjes, bij het standbeeld. De kleuters kiezen allemaal een dier uit het boek en veranderen in het standbeeld van dat dier.

Appendix 3:

Vennendiagram rond mannelijke en vrouwelijke dieren – zie pag. 8

Uitleg: Leerlingen hebben een aantal prentenboeken en verhalen doorbladerd en kwamen erop uit dat sommige dingen typisch voor mannelijke dieren zijn, andere typisch voor vrouwelijke dieren. Bij dieren komen de stereotiepen vaak nog duidelijker naar voor. Toch zijn er ook gemeenschappelijke kenmerken.

- Roze: Knorretje (uit *Winnie de Pooh*) is helemaal roze, maar is een jongetje. Terwijl veel diertjes die roze zijn of roze kleren dragen ook meisjes zijn.
- Eendje: Het eendje uit *Het Lelijke Eendje* is een jongen, terwijl Gonnie uit het boek *Gonnie* een meisjesgansje is.
- Praten: Zowel mannelijke als vrouwelijke dieren praten
- Verliefd: Karel, uit *Karel Eend is verliefd*, is een man en is dolverliefd, terwijl vaak vrouwelijke dieren hopeloos verliefd zijn.

Appendix 4: Paspoort van een hoofdpersoon – zie pag. 29

PASPOORT	NAAM:	_____
	BIJNAAM:	_____
	LEEFTIJD:	_____
	WOONPLAATS:	_____
	GESLACHT: M ☐ V ☐ X ☐	
	HUIDSKLEUR:	_____
FOTO		
HOUDT VAN:	_____	
KAN GOED:	_____	
LIEVELINGSETEN:	_____	
VRIEND:	_____	
VIJAND:	_____	
BIJZONDER KENMERK:	_____	

PASPOORT	NAAM:	_____
	BIJNAAM:	_____
	LEEFTIJD:	_____
	WOONPLAATS:	_____
	GESLACHT: M ☐ V ☐ X ☐	
	HUIDSKLEUR:	_____
FOTO		
HOUDT VAN:	_____	
KAN GOED:	_____	
LIEVELINGSETEN:	_____	
VRIEND:	_____	
VIJAND:	_____	
BIJZONDER KENMERK:	_____	

PASPOORT	NAAM:	_____
	BIJNAAM:	_____
	LEEFTIJD:	_____
	WOONPLAATS:	_____
	GESLACHT: M ☐ V ☐ X ☐	
	HUIDSKLEUR:	_____
FOTO		
HOUDT VAN:	_____	
KAN GOED:	_____	
LIEVELINGSETEN:	_____	
VRIEND:	_____	
VIJAND:	_____	
BIJZONDER KENMERK:	_____	

PASPOORT	NAAM:	_____
	BIJNAAM:	_____
	LEEFTIJD:	_____
	WOONPLAATS:	_____
	GESLACHT: M ☐ V ☐ X ☐	
	HUIDSKLEUR:	_____
FOTO		
HOUDT VAN:	_____	
KAN GOED:	_____	
LIEVELINGSETEN:	_____	
VRIEND:	_____	
VIJAND:	_____	
BIJZONDER KENMERK:	_____	

Interessante links

Lestips rond een bepaald boek

- <http://www.eenhoorn.be/nl/leerkrachten>
- <http://www.clavisbooks.com/lestips.html>
- <http://www.lemniscaat.nl/Onderwijs/Lessuggesties>
- <http://www.woutertjepieterseprijs.nl/WPP/Lestips.asp>
- <http://jeugdliteratuur.org/lestips>
- <http://www.kjv.be/begeleiders/werkmodel.php>
- <https://www.ploegsma.nl/over-ploegsma/onderwijs/>
- <http://www.kluitman.nl/onderwijs/>
- <https://www.queridokinderboeken.nl/onderwijs/>

Leesplezier en voorlezen

- <http://www.arsscribendi.com/Lestips-interactief-voorlezen>
- <http://www.leesplezier.net/>
- <https://www.facebook.com/groups/leeskracht>
- <http://genietend-lezen.weebly.com/>
- <http://www.voorlezen.be>

Inspiratie, boekentips & recensies

- <http://leesbevorderingindeklas.nl/>
- <http://www.boekenzoeker.org>
- <http://www.jeugdboekenweek.be>

Diversiteit en gender

- <http://omundo.be/lestips>
- <http://www.rosavzw.be/site/>
- <https://cavaria.be/>

Auteursinformatie

- <http://jeugdliteratuur.org/auteurs>
- <http://www.auteurslezingen.be/>

Colofon

Dit is een uitgave van Iedereen Leest

www.iedereenleest.be

februari – maart 2017

Auteur: Margot Van Dingenen

vormgeving: Kris Demey

Deze handleiding kwam tot stand in samenwerking met gedreven leerkrachten

Ingrid Troch, Els Debuyck, Jo Cools en Bieke Verlinden.

Ingrid Antheunis en Hedwige Buys hebben waardevolle input geleverd

van bij het begin van dit proces.

Speciale dank aan alle leerkrachten die de enquête hebben ingevuld

en hun onderwijsexpertise met ons hebben gedeeld.